

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, професора Петрачкова
Олександра Валерійовича на дисертаційну роботу **Давидова Дениса
Михайловича «Удосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та
реагування військовослужбовців засобами електронного спорту»**,
поданої до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність теми дослідження. Сучасний характер ведення бойових дій, широке застосування цифрових технологій, безпілотних систем, автоматизованих засобів управління та інформаційно-комунікаційних платформ висувають нові вимоги до професійної підготовленості військовослужбовців. Поряд із традиційними фізичними якостями зростає значущість швидкості реагування, здатності до прийняття рішень в умовах дефіциту часу, стресостійкості, ситуаційної обізнаності та ефективної командної взаємодії. Саме ці якості значною мірою визначають успішність виконання службово-бойових завдань у сучасних умовах.

Аналіз досвіду використання сучасних технологій і тренувальних засобів у системі професійно-прикладної підготовки військовослужбовців в умовах сучасних бойових дій та накопиченого бойового досвіду свідчить про активний пошук інноваційних засобів розвитку когнітивних, психомоторних та комунікативних характеристик особового складу. Одним із перспективних напрямів є використання засобів електронного спорту, які забезпечують розвиток швидкості реакції, концентрації уваги, робочої пам'яті, навичок командної взаємодії та прийняття рішень в умовах високого інформаційного навантаження. Актуальність дисертаційної роботи Д. М. Давидова, присвяченої вдосконаленню спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців засобами електронного спорту, є актуальною і підтверджується її своєчасністю та вагомим теоретичним і практичним значенням.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася відповідно до теми Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. 1.7 «Теоретико-методологічні засади розвитку кіберспорту та інтелектуальних видів спорту» (№ державної реєстрації 0121U108211). Внесок здобувача, як співвиконавця теми, полягав у систематизації засобів електронного спорту для вдосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців та доведення ефективності їх використання в професійно-прикладній підготовці військовослужбовців.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота викладу в опублікованих працях. Обґрунтованість наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Д. М. Давидова, характеризується високим рівнем і підтверджується логічною побудовою дослідження, адекватністю використаних методів меті та завданням, значним обсягом емпіричного матеріалу, а також застосуванням сучасного комплексу педагогічних, психологічних, психофізіологічних і статистичних методів.

Автором проведено ґрунтовний аналіз сучасних наукових джерел щодо професійно-прикладної підготовки військовослужбовців, розвитку когнітивних і психомоторних характеристик особистості та можливостей використання засобів електронного спорту в системі військової підготовки. Теоретичні положення дисертації підтвержені результатами власних експериментальних досліджень, проведених із залученням значного контингенту респондентів та експертів.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням комплексу взаємодоповнювальних методів дослідження, серед яких педагогічне спостереження, опитування, експертне оцінювання, психофізіологічне тестування, педагогічний експеримент та сучасні методи математичної статистики. Особливої уваги заслуговує масштаб проведеного

анкетування військовослужбовців ($n = 4403$), що забезпечило високу репрезентативність результатів. Встановлено, що командну взаємодію як провідний чинник успішного виконання бойових завдань визначили 74,7 % респондентів, швидкість реагування – 44,6 %, ефективну комунікацію – 32,1 %. Разом з тим, 51,6 % опитаних оцінили власні навички реагування як середні, а 57,6 % – здатність до прийняття рішень у критичних ситуаціях як задовільну або нижчу, що підтверджує актуальність обраної тематики дослідження.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає насамперед у розробленні та експериментальному обґрунтуванні програми вдосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців засобами електронного спорту. Вперше систематизовано засоби електронного спорту за їх функціональним впливом із виділенням чотирьох груп: розвитку реакції та точності рухів, тактичного мислення і прийняття рішень, командної взаємодії та комунікації, а також стресостійкості. Визначено п'ять функціональних кластерів спеціалізованих здібностей військовослужбовців, серед яких пріоритетне значення мають когнітивні та комунікативні характеристики.

Науковий інтерес становлять результати експертного оцінювання ($W = 0,609$; $\chi^2 = 54,8$; $p < 0,05$), які дозволили визначити найбільш значущими для військовослужбовців навички швидкого прийняття рішень і реагування на несподівані ситуації ($\lambda = 0,254$), тактичного мислення та стратегічного планування ($\lambda = 0,219$), концентрації уваги ($\lambda = 0,184$). Вперше запропоновано двоетапний підхід до відбору кіберспортивних дисциплін на основі експертного оцінювання та аналітичного ієрархічного процесу, що дозволило визначити найбільш придатні дисципліни для професійно-прикладної підготовки військовослужбовців: Counter-Strike 2 (0,82), Valorant (0,80), League of Legends (0,78), StarCraft II (0,77) та Dota 2 (0,75).

Особливу цінність мають результати педагогічного експерименту, проведеного протягом 6 тижнів, які підтвердили ефективність розробленої

програми. Встановлено статистично значуще покращення часу реакції вибору на 38 мс ($g = 0,81$), точності множинного стеження на 7,4 % ($\eta^2 = 0,16$), показників переключення уваги на 12,5 с ($\eta^2 = 0,11$) та робочої пам'яті на 6,1 % ($\eta^2 = 0,13$). Крім того, зафіксовано покращення показників командної взаємодії: скорочення часу від прийняття рішення до виконання дії на 11,8 %, часу між повідомленням та реакцією на 16,2 %, збільшення частки доречних повідомлень на 19 % та зменшення кількості помилкових дій на 23 %. Важливим є встановлення збереження досягнутого ефекту на рівні 68–74 % через чотири тижні після завершення програми.

Результати дослідження викладені у повному обсязі та є достатньо повними за змістом і структурою. Основні наукові положення та результати дисертації відображені у 17 наукових працях, з яких 8 статей опубліковано у фахових наукових виданнях України, 8 публікацій апробаційного характеру та 1 додаткова наукова праця, що відображає результати дослідження. Основні положення дисертації пройшли належну апробацію на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Загалом наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими, достовірними, характеризуються науковою новизною та мають важливе теоретичне і практичне значення для розвитку теорії та методики професійно-прикладної фізичної підготовки військовослужбовців.

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність роботи полягає у розробці та експериментальному обґрунтуванні програми використання засобів електронного спорту у професійно-прикладній підготовці військовослужбовців.

Результати дослідження можуть бути використані:

– у системі бойової та спеціальної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України;

– у процесі підготовки фахівців, діяльність яких пов'язана з прийняттям рішень в умовах дефіциту часу та високого інформаційного навантаження;

– у діяльності військових навчальних закладів;

– у подальших наукових дослідженнях проблем професійно-прикладної фізичної підготовки військовослужбовців.

Загальна характеристика змісту дисертації. У першому розділі дисертаційної роботи здійснено ґрунтовний аналіз сучасних підходів до професійно-прикладної підготовки військовослужбовців та можливостей використання засобів електронного спорту для розвитку когнітивних і психомоторних характеристик. Автором показано, що сучасні бойові дії потребують інтеграції фізичної, когнітивної та психофізіологічної підготовки.

У третьому розділі визначено структуру спеціалізованих здібностей військовослужбовців, проведено масштабне соціологічне дослідження та експертне оцінювання. Отримані результати дозволили встановити функціональну відповідність між вимогами сучасної військової діяльності та характеристиками, які формуються у процесі кіберспортивної діяльності.

У четвертому розділі представлено методикку відбору кіберспортивних дисциплін, систематизовано засоби електронного спорту за напрямками впливу та наведено результати педагогічного експерименту, які переконливо підтверджують ефективність розробленої програми.

Висновки дисертації повною мірою відповідають поставленій меті та завданням дослідження і логічно ґрунтуються на отриманих результатах.

Зауваження та дискусійні положення. Оцінюючи дисертаційну роботу позитивно, вважаю за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. Потребує більш детального обґрунтування механізм перенесення сформованих у кіберспортивному середовищі навичок на реальні умови виконання бойових завдань та критерії оцінювання такого перенесення.

2. Під час опису авторської програми доцільно було б більш детально представити особливості її диференціації залежно від військової спеціальності, рівня підготовленості та бойового досвіду військовослужбовців.

3. Незважаючи на проведене відтерміноване тестування, у роботі недостатньо розкрито питання довгострокового збереження тренувального ефекту та можливостей його підтримання впродовж тривалого часу.

У порядку дискусії доцільно отримати відповіді на такі запитання:

1. Які категорії військовослужбовців, на Вашу думку, найбільше потребують впровадження засобів електронного спорту у систему професійно-прикладної підготовки?

2. Яким чином можливо інтегрувати запропоновану програму у чинну систему бойової підготовки без збільшення загального навантаження на особовий склад?

Зазначені зауваження мають переважно рекомендаційний характер і стосуються окремих аспектів дисертаційного дослідження. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, не зменшують наукової новизни отриманих результатів та не знижують її теоретичної й практичної значущості.

Висновок. Дисертаційна робота Давидова Дениса Михайловича «Удосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців засобами електронного спорту» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання щодо підвищення ефективності професійно-прикладної підготовки військовослужбовців шляхом використання засобів електронного спорту.

За актуальністю обраної теми, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, ступенем обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційна робота Давидова Дениса Михайловича «Вдосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців засобами електронного

спорту» відповідає спеціальності 017 Фізична культура і спорт, чинним вимогам до оформлення дисертацій, а також вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор, Давидов Денис Михайлович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, професор, начальник навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій
Національного університету оборони України

Олександр ПЕТРАЧКОВ